

**Unios notatserie
nr. 1/2014**

Unios innspill til
regjeringen Solberg
i forkant av
2015-budsjettet

Brev til finansminister Siv Jensen

14. januar 2014

Innhold	Side
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	6
Skatter og avgifter	8
Arbeidsmarkedet.....	11
Kommuneøkonomien for 2015	14
Barnehager.....	16
Grunnskole og videregående utdanning.....	17
Helse- og omsorgstjenester	18
Høyere utdanning og forskning.....	21
Politiet.....	23
Den norske kirke.....	24

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 1 2006 Pensjonsopptjening for studier
- Nr 1 2007 Tjenestedirektivet – en oversikt
- Nr 8 2007 Arbeidsmiljø, sykefravær og inkludering
- Nr 1 2008 Unios innspill til Likelønnskommisjonen januar 2008
- Nr 4 2008 Skift/turnus og deltid
- Nr 5 2008 Kan ny AFP i privat sektor overføres til offentlig sektor?
- Nr 1 2009 Makt og innflytelse i EU – fagbevegelsens rolle
- Nr 5 2009 Offentlig tjenstepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 2 2010 Ny pensjonistbeskatning - kommentarer til regjeringens forslag
- Nr 3 2010 Skattlegging av pensjonsinntekt - Unios høringssvar
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde - privat tjenstepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenstepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios høringssvar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenstepensjon
- Nr 2 2013 Trygdedrøftingene 2013
- Nr 3 2013 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2013 og Kommuneproposisjonen 2014
- Nr 4 2013 Unios hovedkrav og forventninger til en ny regjering
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenstepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenstepensjon fra 2015
- Nr 7 2013 Unios kommentarer til Stoltenberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2014
- Nr 8 2013 Unios kommentarer til Solberg-regjeringens forslag til endringer i statsbudsjettet 2014
- Nr 1 2014 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2015-budsjettet

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Unios 10 krav

1. Unio mener at kampen for å holde arbeidsledigheten nede må skjerpes når vekstbidragene fra husholdningene og oljevirkksomheten avtar. Tiltak i arbeidsmarkeds- og utdanningspolitikken må styrkes. Også offentlig sektor må brukes aktivt for å holde sysselsettingen oppe. Unio kan ikke støtte en fordelingspolitikk som gir økte forskjeller. Skattelette på overskudd og kapitalinntekter må motsvares av utvidede skattegrunnlag. Fagbevegelsen og miljøbevegelsen må være godt representert i en ny Grønn skattekommisjon.
2. Unio krever at kommunesektorens frie inntekter i 2015 økes med 2 mrd. kroner ut over økte utgifter til demografi og pensjoner. Kommunene må få handlingsrom til å satse på barn og unge som et langsiktig virkemiddel for vekst og utvikling samt mulighet til å styrke kvaliteten i helse- og omsorgstjenestene.
3. Unio mener at finansieringen av de ikke-kommunale barnehagene må gjennomgås med sikte på å sikre likeverdige lønns- og arbeidsvilkår for ansatte i alle barnehager.
4. Unio krever at det utarbeides en forpliktende opptrappingsplan for lærerløftet. Forsøket med økt lærertetthet i grunnskolen må videreføres. Det må sikres langsiktig satsing på lærerens faglige utvikling og sørge for moderne utstyr i fag- og yrkesopplæringen.
5. Unio mener det er nødvendig med en helhetlig og forpliktende opptrappingsplan for rehabilitering og habilitering i kommunene. Årets bevilgning på 180 millioner kroner til styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten må videreføres og trappes ytterligere opp i 2015.
6. Unio mener at det påbegynte arbeid med bruk av ny oppgavedeling som virkemiddel for bedre bruk av personellressurser må videreføres. Det må utarbeides konkrete planer for sikring av kompetanse og finansieringsordninger. Det er behov for en egen kompetanseplan for kommunene med tilhørende finansiering for å sikre at sykepleiere og annet helsepersonell kan spesialisere seg på områder hvor kommunene møter økte behov.
7. Unio mener grunnfinansieringen til universiteter og høyskoler må økes med 250 mill. kroner. Videre må regjeringen legge fram en forpliktende opptrappingsplan for å nå målet om at forskning skal utgjøre 3 pst av BNP innen 2030.
8. Unio mener at nettolønnsordningen for sjøfolk må forbedres og gjøres mer robust ved at den lovfestes.
9. Unio mener at grunnbemanningen i politiet må styrkes og at det etableres et eget investeringsbudsjett for IKT-opprusting, utstyr og kjøretøy.
10. Diakon- og prestedtjenesten må styrkes slik at kirken kan løse sitt landsdekkende oppdrag. Prestedtjenesten må styrkes med 30 mill. kroner.

14. januar 2014

Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2015-budsjettet

Regjeringen Solberg har så langt økt oljepengebruken noe sammenliknet med den forrige regjeringens forslag, men den har også prioritert tøffere på utgiftssiden enn det vi har vært vant til de siste årene. Unio støtter flere av satsingene bl.a. på utdanningsfeltet, men er meget kritisk til inndekningene som både rammer sosialt uakseptabelt og bryter en trend med mindre inntektsulikhet de siste årene. Bedre helsetjenester, eldreomsorg, infrastruktur, utdanning og forskning og større vekt på forebygging og trygghet må prioriteres framfor store skatteletter til næringslivet og de som har store formuer.

Internasjonal økonomi

Arbeidsledigheten hos mange av våre handelspartnere er fortsatt rekordhøy og de sosiale kostnadene er store. Mange arbeidstakere og pensjonister opplever et kraftig fall i inntekt og levestandard. I flere land vokser det fram antidemokratiske krefter og bevegelser.

Den økonomiske veksten internasjonalt er meget lav, men det er store forskjeller mellom land. Eurosonen har så vidt begynt å vokse, mens oppgangen i USA og Storbritannia har tatt seg markert opp. Styringsrentene er nær null i store deler av OECD-området. Samlet sett for Norges handelspartnere legger SSB i sine siste prognoser fra desember 2013 til grunn et omslag til moderat konjunkturoppgang i 2015 og noe høyere renter først fra 2016.

Tabell 1: BNP-vekst, arbeidsledighet og gjeld i USA og eurolandene, prosent

	USA				Eurolandene			
	Gj.snitt 2003-2007	2013	2014	2015	Gj.snitt 2003-2007	2013	2014	2015
Vekst BNP	2,7	1,7	2,9	3,4	2,2	-0,4	1,0	1,6
Arbeidsledighet	5,2	7,5	6,9	6,3	8,4	12,0	12,1	11,8
Offentlig nettogjeld i pst av BNP*	46,8	81,8	84,0	84,2	48,7	68,2	69,4	69,4

Kilde: OECD Economic Outlook november 2013

*General government net financial liabilities

OECD anslår i Economic Outlook fra november 2013 at arbeidsledigheten i euroområdet vil holde seg på rekordhøye 12 pst av arbeidsstyrken de neste to årene. Innstramningene i finanspolitikken i forbindelse med statsgjeldskrisa hemmer veksten og forverrer situasjonen.

I følge Maastricht-kriteriene skulle ikke noe enkeltland i euroområdet ha en offentlig bruttogjeld som var høyere enn 60 prosent av BNP. Nå anslår OECD eurolandenes samlede bruttogjeld etter disse kriteriene til 95,9 prosent av BNP i 2014, en økning fra 70 pst i finanskriseåret 2008 og opp over 3 prosentpoeng siste to år.

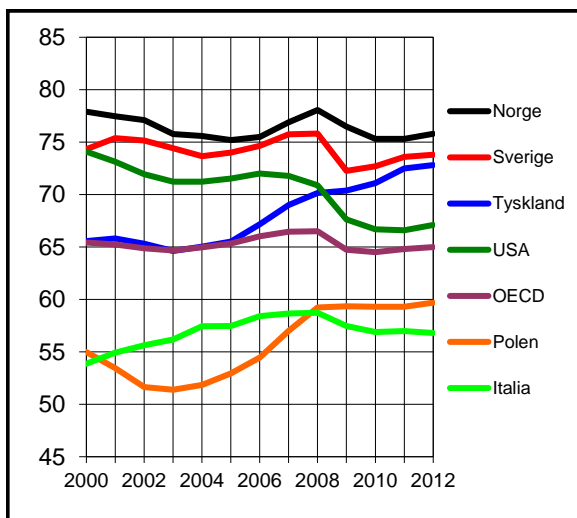
Tyskland del av problemet

Verdens arbeidstakere har i en årrekke tapt kampen om verdiskapingen i følge FN-organisasjonen ILO (Global Wage Report 2013). Nesten all produktivitsvekst har tilfalt kapitaleierne. Både i Europa og ellers i verden ser vi at lønningene holdes nede for å bedre konkurransevnen i det enkelte land. Tyskland har fulgt denne linjen i mange år. En slik politikk er ikke opprettholdbar. En oppnår mer stabilitet og rettferdighet om arbeidstakerne tar ut sin del av produktivitsveksten slik vi er vant til i Norge. ILO trekker særlig fram globaliseringen av finansnæringen som en forklaring på den fallende lønnsandelen. Mindre til arbeidstakerne og mer til kapitaleierne har i stor grad bidratt til krisa mange land i dag sliter med. ILO foreslår at lønningene framover må følge veksten i produktiviteten fordi dette er mest rettferdig, men også fordi det vil gi en jevnere økonomisk vekst.

De motstridende interessene i Europa er sterke. Tyskland må innse sitt medansvar for krisa og ikke bare tukte de udisiplinerte landene i sør. Her har budsjettkuttene flere steder gått for langt. De tyske overskuddene på driftsbalansen er like store som Kinas. Overskuddslandene i nord må være villige til å øke etterspørselen så det monner. Langt mer gjeld må slettes, og det må innføres felles bankregler med felles tilsyn, innskuddsgarantiordninger og kriseløsningsmekanismer. Eurolandene trenger også en eller annen form for fellesgjeld, f.eks. i form av euroobligasjoner som vil kunne lette gjeldsbelastningen fordi rentene ville bli lavere. Sammenliknet med USA har eurolandene lavere samlet gjeld målt som andel av samlet BNP, men høyere renter.

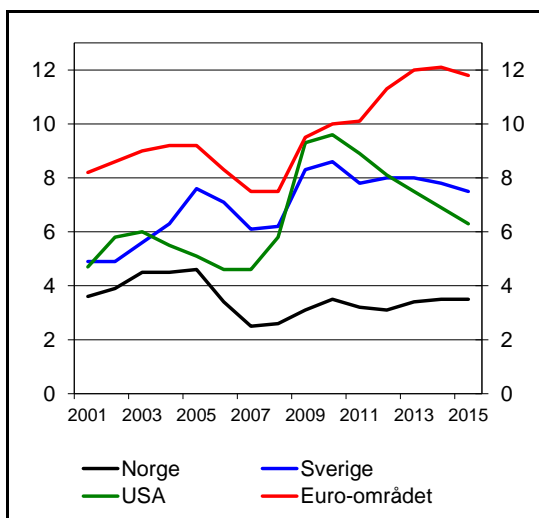
Europa trenger en samordnet politikk for å stimulere aktiviteten og stoppe den kraftige utvandringen av unge mennesker fra sør som på sikt kan svekke produksjonsgrunnlaget i de gjeldstynge landene. Ensidige innstramninger må erstattes av en kraftig balansert budsjett-

Figur 1: Sysselsatte som andel av befolkningen 15-64 år

Kilde: OECD nov 2013

Figur 2: Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: OECD Economic Outlook nov 2013

endring på europeisk nivå i form av skatteøkninger som brukes på offentlige investeringer og offentlig forbruk, kunnskap og forskning. Mange EU-land har i tillegg store muligheter til å øke veksten ved å få flere i arbeid. I Italia er f.eks. kun 56,8 prosent av befolkningen i alderen 15-64 år i arbeid. I Norge er den tilsvarende sysselsettingsandelen 75,8 prosent i 2012.

Norsk økonomi

Norsk økonomi går relativt bra og arbeidsledigheten er lav sammenliknet med landene rundt oss. Framskrivninger av norsk økonomi (SSB des 2013) viser at den økonomiske veksten de nærmeste årene avdempes. Husholdningene er mer forsiktige, de sparer mer, noe som gir seg utslag i svakere forbruksvekst. Petroleumsinvesteringene, som har vært den andre viktige driveren for veksten i fastlandsøkonomien de siste årene, ventes å bidra betydelig mindre framover med vekstrater på 5 pst i år og null i 2015. SSB legger til grunn at petroleumsinvesteringene er nær toppen, men at de vil holde seg relativt stabile på dette nivået i flere år.

Samlet anslår SSB veksten i år og neste år å ligge godt under trendvekst etter relativt svak vekst på 1,8 pst i 2013. Justert for den kraftige befolkningsveksten grunnet arbeidsinnvandringen blir bildet enda svakere. Arbeidsledigheten anslås å øke til 3,7 pst i 2015, opp fra 3,2 pst i 2012. SSB venter først en klar konjunkturoppgang i løpet av 2015 med økt privat forbruk og økt etterspørsel fra utlandet.

Tabell 2: Økonomiske anslag for norsk økonomi 2013-2016, prosentvis endring fra året før der annet ikke er oppgitt

	2013		2014		2015	2016
	FIN nov 13	SSB des 13	FIN nov 13	SSB des 13	SSB des 13	SSB des 13
Privat konsum	2,0	2,3	2,4	2,3	3,6	3,9
Offentlig konsum	2,6	2,0	2,1	2,4	2,4	2,2
Br.inv. i utvinning og rørtransport	9,0	15,8	7,5	4,8	0,4	1,6
Br.inv. fastlandsbedrifter	1,6	1,0	3,7	3,3	4,5	4,3
Boliginvesteringer	5,0	6,4	3,0	-2,5	-2,9	5,8
Br.inv. i offentlig forvaltning	5,9	0,6	4,8	5,3	8,0	6,3
Eksport tradisjonelle varer	0,1	0,8	2,5	1,2	3,2	3,9
Import tradisjonelle varer	2,9	2,0	2,9	1,4	3,8	4,6
BNP Fastlands-Norge	2,0	1,8	2,5	2,1	2,5	3,1
- industri og bergverk		3,4		3,3	2,8	3,7
Sysselsatte personer	1,1	1,4	1,0	0,9	0,9	1,4
AKU-ledighet, nivå	3,5	3,5	3,6	3,6	3,7	3,6
Årslønn	3 ½	3,9	3 ½	3,6	3,6	3,9
KPI	2,1	2,1	1,9	2,0	2,0	2,2
KPI-JAE	1,6	1,6	2,0	2,1	2,1	2,3
Sparerate husholdningene, nivå		8,7		9,2	9,1	8,9
3-mndr. pengemarkedsrente, nivå	1,8	1,8	1,8	1,7	1,8	2,5
Råoljepris, kroner per fat	623	634	600	593	545	543

Kilde: Statsbudsjettet 2014 Tillegg 1 (FIN nov 2013) og ØA 5/2013 (SSB des 2013)

Gullalderen for den norske lønnsveksten er over

Svakere bidrag til lønnsveksten fra leverandørindustrien i frontfaget og høyere prisvekst grunnet svakere krone gir redusert reallønnsvekst. Likevel antas den årlige reallønnsveksten å ligge på 1½ prosent de nærmeste årene, om lag som veksten i produktiviteten.

Finanspolitikken

Solberg-regjeringens budsjett for 2014 anslås å gi en moderat vekstimpuls tilsvarende ¼ pst av fastlands-BNP. Regjeringen økte oljepengebruken med 4 mrd. kroner sammenliknet med Stoltenberg-regjeringens forslag. Denne økningen tilsvarer fjerningen av arveavgiften og reduksjonen i formuesskatten. Samlet gis det en skattelette på 8 mrd. kroner i 2014.

De fordelingspolitiske virkningene av skattelettelsene er svært skjeve og bryter etter Unios mening en trend de siste årene hvor inntektsfordelingen i Norge har bedret seg noe. Budsjettet for 2014 er ellers preget av klarere prioriteringer på utgiftssiden enn det vi har vært vant til de siste årene. Omprioriteringer finansierer nye satsinger på vei, forskning, helse og politi. Flere av utgiftsreduksjonene har imidlertid en klar negativ sosial profil.

Unio savner en mer offensiv satsing på kvalitet i det offentlige tjenestetilbudet. Den sterke befolkningsveksten krever en forsert utbygging innen utdanning, helse, omsorg og infrastruktur bare for å opprettholde tjenestetilbudet per innbygger på dagens nivå. Skal kommunene kunne tilby bedre helse-, omsorgs- og utdanningstjenester, må de frie inntektene til sektoren økes mer enn den demografiske utgiftsveksten. Ytterligere skattelettelser i milliardklassen vil stå klart i veien for en slik satsing. Det antas videre at veksten i folketrygden i 2015 vil være på 12 mrd. kroner, om lag det samme som veksten i forventet avkastning fra oljefondet. Nye satsinger må i så tilfelle finansieres innenfor rammene av den «ordinære» veksten i budsjettet.

Holden-utvalget og petroleumsinvesteringene

Holden III-utvalget pekte på det høye nivået på petroleumsinvesteringene og de senere årenes kraftige vekst i disse som et problem for styringen av norsk økonomi. Impulsene fra oljevirkksomheten er av et helt annet omfang enn impulsene fra finanspolitikken. Det går bra så lenge aktiviteten er stabil eller øker, men vi har sett tidligere at oljeselskapene snur raskt om oljeprisen faller sterkt.

Unio mener regjeringen må ta grep for å styre nivået på den samlede petroleumsrelaterte aktiviteten. Dette er for viktig til å styres av oljeprisen og oljeselskapene alene. Oljeinvesteringene kan nå ha nådd toppen, vi er alle tjent med at nedtrappingen skjer forsiktig og over så lang tid som mulig. Parallelt må det satses offensivt på forskning og utvikling slik at norske fastlandsnæringer og velferden får flere ben å stå på når aktivitet på sokkelen avtar. Unio støtter en politikk hvor det vises tilbakeholdenhet i bruken av oljepenger i en periode hvor petroleumsfondet vokser sterkt.

Næringspolitikk og sjøfart

Et nyskapende næringsliv krever økt satsing på utdanning, forskning og entreprenørskap. Vårt konkurransefortrinn ligger i arbeidstakere med høy kompetanse, et nærings- og arbeidsliv som evner å bruke denne kompetansen og en offentlig sektor som er en aktiv medspiller og tilrettelegger for næringsutvikling, herunder god infrastruktur.

Unio mener at Innovasjon Norge må styrkes, blant annet for å utvikle næringsklynger som drivkraft for innovasjon. Videre må incentivordninger som kobler utdanningsmiljøer med gründermiljøer styrkes, og det må etableres en ny tilskuddsordning for innovasjon i offentlig sektor, herunder organisasjonsutvikling, tjenesteutvikling og anskaffelser. Beløpsgrensene i SkatteFUNN-ordningen bør økes for å stimulere til økt forskningsinnsats i bedriftene.

Lovfeste nettolønnsordningen for sjøfolk

Sjøfolk tar med seg viktig praktisk kompetansen inn i den maritime klyngen. Uten en forbedret og mer robust nettolønnsordning vil en viktig næring bli svekket. Unio mener det er avgjørende for konkurransekraften til norske sjøfolk at nettolønnsordningen forsterkes og at taket som ble satt i 2008 og som har forblitt uendret, nå fjernes, eventuelt justeres i takt med lønnsveksten som har vært i disse årene. Videre er det avgjørende at ordningen gjøres robust ved at den lovfestes.

Skatter og avgifter

Skattene har flere funksjoner. De skal bl.a. finansiere velferd og felleskapstjenester. Videre er det viktig at skattene utformes på en slik måte at de bidrar til god fordeling og at de gir incentiver til riktig ressursbruk og fornuftig adferd, ikke minst fra et miljømessig synspunkt.

Store skattelettelser vil svekke velferden

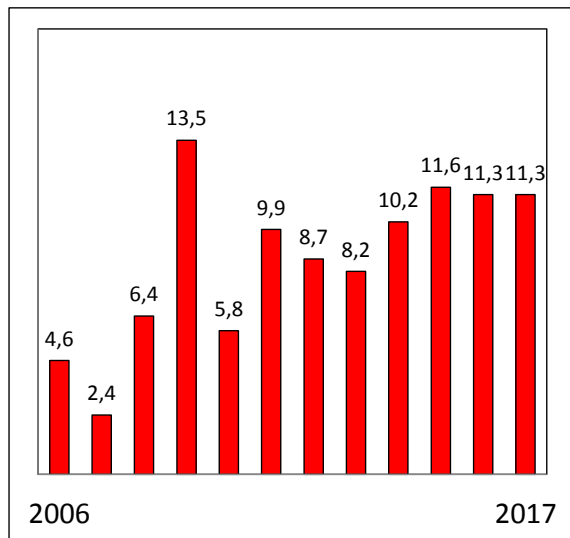
Unio mener at skattenivået må være så høyt at vi klarer å finansiere pensjoner og velferdstjenester av høy kvalitet, en god offentlig fellesskole, gode helsetjenester drevet i offentlig regi mv. Folketrygdens utgifter alene vil øke med 34 mrd. kroner i de tre årene 2015-2017.

Økte krav til kvalitet og endringer i alderssammensetningen i befolkningen vil øke utgiftene i årene som kommer. Unio ber derfor regjeringen være forsiktig med å dele ut store skattelettelser til personer og bedrifter. På lang sikt må heller skattene opp enn ned om en ikke ønsker radikale endringer i den norske felleskapsmodellen. Det siste tiåret har husholdningenes realdisponible inntekt og veksten i privat forbruk vært langt større enn veksten i offentlig konsum, skal velferden sikres kreves en bedre langsiktig balanse mellom veksten i privat og offentlig konsum.

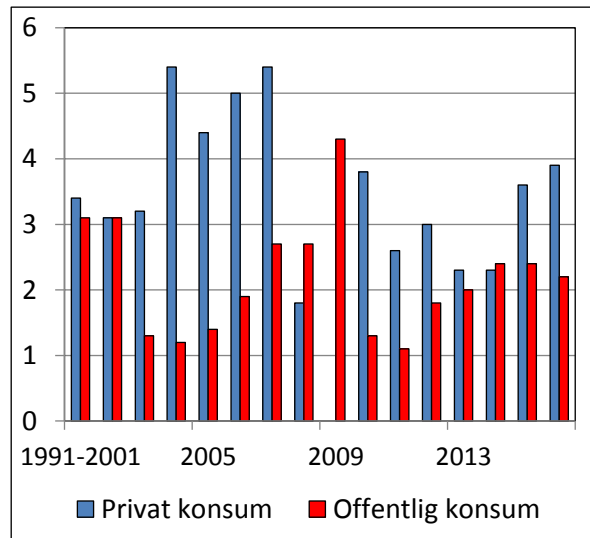
Brede skattegrunnlag viktig

Tidligere skattereformer har utvidet skattegrunnlagene, det har gjort det mulig å sette ned skattesatsene. Eventuelle skattelettelser bør bygge videre på dette hovedprinsippet heller enn å fjerne skatter, særlig der disse i utgangspunktet virker godt for fordeling og effektivitet.

En eventuell ytterligere reduksjon i formuesskatten eller overskuddsskatten for næringslivet bør helt eller delvis motvirkes av andre økninger i kapitalbeskatningen, i beskatningen av fast eiendom eller i miljø- og ressursbeskatningen. I tillegg til å påvirke produksjon og forbruk i miljøriktig retning, vil Unio øke skatter og avgifter som har gode effektivitetsvirkninger og samtidig gode fordelingsvirkninger. Disse finner vi særlig knyttet til skatter og avgifter på formue og eiendom, kapitalinntekter, grunnrenteskatter og miljøavgifter.

Figur 3: Folketrygdens utgifter, økning per år, milliarder 2014-kroner

Kilde: Gul bok 2014

Figur 4: Utviklingen i privat og offentlig konsum, årlig realvekst

Kilde: SSB ØA 5/2013

Unio mener videre at en ytterligere reduksjon i overskuddsskatten (skatt på alminnelig inntekt for bedrifter og personer ble redusert til 27 pst fra 2014) må følges opp med en økning i trygdeavgiften for personer slik det ble gjort i 2014-budsjettet. En ytterligere overgang til bruttoskatter vil redusere rentefradragets betydning og bidra til å dempe boligprisveksten. Hvis tanken er å redusere overskuddsskatten med flere prosentpoeng, bør dette gjøres over flere år slik at også endringene i personbeskatningen kan fases inn over noe tid. Unio vil understreke at en ny skattereform ikke må bli en ensidig skattelette til næringslivet eller de som har de høyeste formuene.

For å balansere en antatt skattereform fra regjeringens side som gir skattelette til bedriftene og de med de høyeste formuene har Unio følgende forslag for 2015 og senere budsjetter:

Ny Grønn skattekommisjon

Det er over 17 år siden «Grønn skattekommisjon» avga innstillingen «Grønne skatter - en politikk for bedre miljø og høy sysselsetting» (NOU 1996: 9). Selv om grønne skatter allerede har et relativt høyt nivå i Norge, er det mye å gå på for ytterligere å vri beskatningen for å fremme miljøriktig adferd. Innstillingen fra 1996 er bare delvis fulgt opp, og nye tiltak må prøves. Unio ser fram til at regjeringen setter ned en ny Grønn skattekommisjon.

Fagbevegelsen og miljøbevegelsen må være godt representert i en ny kommisjon som også bør se på virkemidler ut over de rent skatte- og avgiftsmessige. Klimautfordringene krever omstilling i produksjon og forbruk. En klimalov, grønn skattepolitikk og klimarettet forsknings- og næringspolitikk må bidra til å skape nye arbeidsplasser når andre faller bort.

EU-støtte til transaksjonsskatt for aksjer

Unio har tidligere, sammen med internasjonal fagbevegelse, gitt sin støtte til innføringen av en transaksjonsskatt for aksjer mv, en såkalt Tobin-skatt. Det er med interesse vi ser at 11 EU-land med Tyskland og Frankrike i spissen går inn for en slik transaksjonsskatt. Forslaget som

kommer fra EU-kommisjonen innebærer at omsetning av aksjer og obligasjoner skal skattlegges med 0,1 pst og derivater med 0,01 pst. Unio ber regjeringen støtte forslaget og jobbe aktivt for at flere land slutter seg til.

Økt kapitalbeskatning

Skattesatsen for ekstraavkastning ut over ”sikker avkastning” må økes slik av maksimal marginalsatt for utbytte og uttak nærmer seg maksimal marginalsatt for lønnsinntekt inklusive arbeidsgiveravgift. I 2014 er forskjellen i marginalsatt mellom lønnsinntekt og utbytte økt til 6,86 prosentpoeng. Høyt skjermingsfradrag for normalavkastning i aksjonærmodellen er en skattekreditt som gir lavere skatt. Unio mener skjermingsrenten bør følge gjennomsnittlig rente på bankinnskudd.

Avskrivningssatsene for næringsbygg

Investeringer i næringsbygg er spesielt gunstig i perioder med stigende priser. I tillegg har næringsbygg i sentrale strøk stor nytte av samfunnets investeringer i infrastruktur mv. i byene. Prisutviklingen er derfor ofte sterkere i sentrale strøk enn i distriktene. Unio foreslår at det innføres egne og lavere avskrivningssatser for næringsbygg i sentrale strøk.

Økt grunnrenteskatt på vannkraft, olje og gass

Grunnrenteskatten for kraftforetak er 31 prosent. Denne kommer på toppen av den ordinære overskuddsskatten på 27 prosent slik at marginalsakten blir 58 prosent. Det lar seg ikke gjøre direkte å sammenlikne marginalsaktesatsen for kraftforetak med marginalsakten for oljeselskapene på 85 prosent fordi mange kraftforetak også har ”tilleggssatt” gjennom forskjellige former for konsesjonsbetingelser. Unio mener likevel at grunnrenteskatten for vannkraftverk bør opp på tilsvarende nivå som for oljeselskapene. Det må være mulig å finne fradragsordninger som justerer for den beskatningen som konsesjonskraft og andre konsesjonsbetingelser utgjør. Småkraftverk må vurderes særskilt.

Unio mener videre at beskatningen for både oljeselskapene og vannkraftverkene bør gjennomgå med tanke på å rydde opp i både fradragsmuligheter og avskrivningsregler som reduserer dagens skattegrunnlag i disse sektorene betydelig. Dette må også vurderes i et klimaperspektiv, jamfør innspillet til en ny Grønn skattekomisjon.

Justeringer i pensjonistbeskatningen

Unio støttet hovedtrekkene i den nye pensjonistbeskatningen. Vi godtok derimot ikke innretningen som den gang rammet mange med en gjennomsnittlig tjenstepensjon. En tidligere heltidsansatt i offentlig sektor med gjennomsnittlig lønn eller høyere kom klart dårligere ut i det nye systemet. Det samme gjorde tidligere privatansatte med tilsvarende tjenstepensjoner.

Unio ber regjeringen i 2015-budsjettet fremme forslag om å redusere skatteøkningen for disse gruppene. Dette kan gjøres ved å redusere avkortingsatsen for pensjonsinntekter over 266.900 kroner fra 6 til 3 prosent (nivå tall for 2014).

Fradrag for fagforeningskontingent

Unio krever at fagforeningsfradraget minst økes med anslått lønnsvekst i 2015. Unio minner om at fagforeningskontingenten bidrar til at vi har et regulert og velfungerende arbeidsliv med høy organisasjonsgrad noe ikke minst Holden III-utvalget trakk fram betydningen av. Arbeidsgiverne kan trekke fra inntil 2 promille av lønnsmassen hvis de betaler kontingent til en arbeidsgiverorganisasjon. Arbeidsgiverne får med andre ord automatisk lønnsregulering av fradraget. Det må også gjelde for arbeidstakerne.

Styrk kampen mot svart økonomi

Unio ber regjeringen styrke Skatteetaten i kampen mot skatteunndragelser, svart økonomi og økonomisk kriminalitet. Årlig antas det at 100 mrd. kroner unndras beskatning. Det er viktig å lykkes i dette arbeidet både for å sikre bredden i skattegrunnlagene, sikre finansieringen av velferdsstaten og for å sikre oppslutningen om et høyt skattenivå.

Unio har tidligere gitt myndighetene honnør i kampen mot skatteparadiser og skatteunndragelser generelt. Vi oppfordrer regjeringen Solberg til ytterligere å styrke arbeidet mot svart økonomi og økonomisk kriminalitet med konkrete og øremerkede bevilgninger til skatteetaten. Unio ber også regjeringen videreføre samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og skatteetaten i kampen mot svart økonomi.

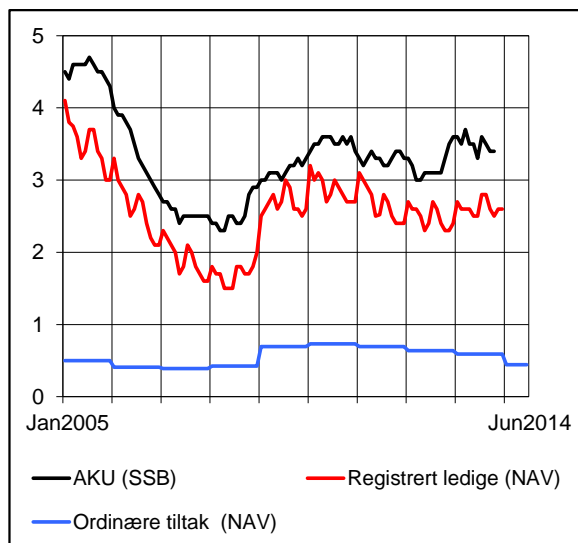
Mye av arbeidet med å avdekke skatteunndragelser, svart økonomi og økonomisk kriminalitet gjøres av etatens skatte- og spesialrevisorer. Tidligere beregninger har vist at operative revisorer i gjennomsnitt avdekker beløp som tilsvarer 10-15 ganger egne lønnsutgifter. Unio mener at midler må øremerkes tilsetting av flere skatte- og spesialrevisorer og til lønnstiltak for å holde på dagens ansatte.

Arbeidsmarkedet

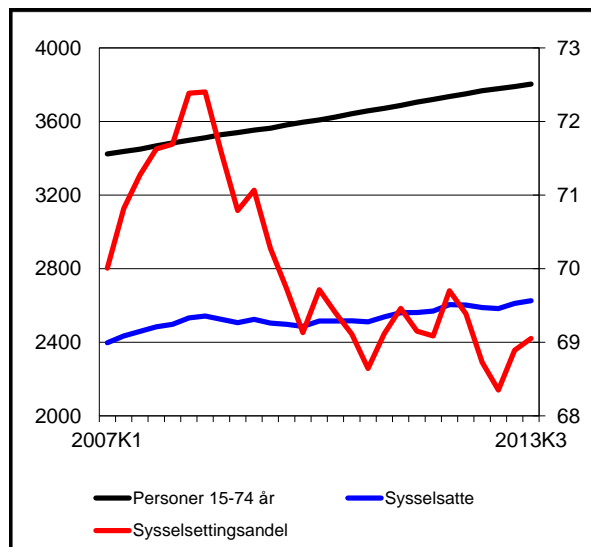
Unio ser flere viktige utfordringer i det norske arbeidsmarkedet:

- Økt bruk av anbud og konkurranseutsetting og en begynnende oppsplitting av avtalestrukturen i offentlig sektor som på sikt kan få alvorlige følger for den norske modellen
- Fortsatt kraftige omstillinger med økt etterspørsel etter arbeidskraft med høy kompetanse og formelle kvalifikasjoner
- Økt behov for etter- og videreutdanning og omskolering av arbeidskraften
- Arbeidsgivere som finner stadig nye arenaer for sosial dumping da det snarere er nødvendig å slå ring om den norske forhandlingsmodellen
- Utstrakt bruk av deltid og midlertidige ansettelse
- Et vedvarende likelønns-gap mellom kvinner og menn som skyldes det kjønnsdelt arbeidsmarkedet. Offentlige arbeidsgivere har et hovedansvar

Arbeidsinnvandringen ventes fortsatt å være høy de nærmeste årene. Dette gjør det vanskeligere å få ned ledigheten. Solberg-regjeringen justerte opp ledighetsanslaget for i år til 100 000 helt arbeidsledige. I tråd med de økonomiske framskrivningene venter SSB at AKU-ledigheten øker fra 3,2 pst i 2012 til 3,7 i 2015. I perioden 2013-2016 ventes ledigheten å ligge på samme nivå som i toppåret etter finanskrisen. Andelen i arbeid har tatt seg noe opp de

Figur 5: Arbeidsledighet og ordinære tiltak i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: SSB og NAV

Figur 6: Personer (1000), sysselsatte (1000) og sysselsettingsandel (prosent, høyre akse)

Kilde: SSB AKU

siste to kvartalene, men nivået ligger fortsatt betydelig under toppårene før finanskrisen. I toppåret 2008 lå sysselsettingsandelen (sysselsatte som andel av befolkningen 15-74 år) på 72 pst. I 3. kvartal 2013 var den 69,1 pst. For å komme opp på samme sysselsettingsandel som før finanskrisa måtte 110 000 flere personer vært i arbeid i dag.

Arbeidsmarkedstiltakene må styrkes

Arbeidsinnvandringen gjør det vanskeligere å få ledigheten ned. De gruppene som tidligere slet mest med å finne arbeid trenger nå økt oppfølging fordi arbeidskraften er blitt mer konkurranseutsatt. Arbeidsinnvandringen har gjort at vi har mistet noe av den tidligere fleksibiliteten i det norske arbeidsmarkedet. Nå blir arbeidsinnvandrere, gjerne med familie, framfor å reise hjem etter endt oppdrag eller når de blir ledige.

Stoltenberg-regjeringen og Solberg-regjeringen reduserte de ordinære arbeidsmarkedstiltakene med til sammen 4000 plasser i 2014 (25 pst) sammenliknet med nivået i 2013. Dette ble gjort til tross for at begge regjeringer la til grunn økt ledighet i 2014. Unio vil styrke arbeidsmarkedstiltakene for ungdom og langtidsledige. I tillegg må utdanningspolitikken ta høyde for de kraftige omstillingene som finner sted.

Unio mener at nivået på de ordinære tiltaksplassene må økes med minst 5000 i 2015. Tiltaksgarantien overfor ungdom 20-24 år må styrkes. Et høyere tiltaksnivå er også viktig for å redusere langtidsledigheten generelt. All erfaring viser at høy langtidsledighet bidrar til varig utstøting fra arbeidsstyrken, varig lavere inntektsnivå for den enkelte og lavere samlet produksjon i økonomien. Unio mener også at tiltakene overfor de yrkeshemmede må økes for bl.a. å følge opp de økte ambisjonene om å få særlig unge med psykiske lidelser inn i jobb.

Unio mener også at NAV selv må ta et større ansvar for å gjennomføre arbeidsmarkedstiltak i egen regi. Dette er viktig for at etaten skal ha best mulig kunnskap og kompetanse om gjennomføring av arbeidsmarkedspolitikken.

Uønsket deltid

9000 færre sysselsatte enn på samme tid i fjor jobber nå uønsket deltid. SSBs tall for 3. kvartal 2013 viser at 57 000 personer som jobber deltid kan tenke seg å øke arbeidstilbudet tilsvarende 20 000 årsverk. Unio er glad for at den uønskede deltiden har gått ned de siste årene. Fortsatt må hovedansvaret for å legge til rette for at den ubrukte arbeidskraftreserven blir benyttet, ligge på arbeidsgivere og myndigheter. Unio mener det særlig er viktig å øke presset på offentlige arbeidsgivere som i alt for stor grad tilbyr deltidsstillinger.

Kvinner arbeidshelse

Regjeringen må følge opp Ot.prp. nr. 54 (2008-2009) om problemstillinger knyttet til utelukkende nattarbeid, slik at også nattarbeidere omfattes av arbeidstidsforkortelsen. Unio mener at faste heltidsstillinger skal være det normale i arbeidslivet, og heltid skal være en rettighet og må oppnås uten økt helgebelastning. Det må settes i gang et omfattende forskningsarbeid for å kartlegge kvinners arbeidshelse og for å finne årsaker til kjønnsforskjellene i sykefraværet.

Sosial dumping

Holden III-utvalget la vekt på at sosial dumping både rammer arbeidstakere som får lav lønn og dårlige arbeidsvilkår og seriøse arbeidsgivere som utsettes for konkurransevridende lavlønnskonkurranse. Dessuten legger de næringene hvor sosial dumping er mest utbredt beslag på realressurser som ellers kunne blitt brukt på en annen måte. Det er lite trolig at arbeidskraften i samme grad ville blitt brukt i de lavproduktive «verstingnæringene» hvis alle arbeidsgiverne hadde holdt seg til gjeldende lønns- og arbeidsvilkår. Allmenngjøringsordningen er viktig i kampen mot sosial dumping. Unio mener at ordningens anvendelsesområde må utvides til også å dekke kontinentalsokkelen.

Sosial dumping bidrar til å bryte ned det beste ved den norske modellen. Avtaleverket svekkes, organisasjonsgraden svekkes både på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, grunnlaget for velferdsordningene undergraves gjennom utstrakt bruk av svart arbeid, tryggheten svekkes ved koblinger til organisert kriminalitet, ulovlig arbeidsinnvandring mv.

Unio ber regjeringen styrke Arbeidstilsynet, Skatteetaten og politiet i kampen for et ryddig arbeidsliv og et godt arbeidsmiljø. Regjeringen må aktivt støtte opp om partssamarbeidet og hovedsammenslutningenes rolle i den norske forhandlingsmodellen. Tariffønn skal være regelen. Unio mener også at økt grunnbemanning og økt rekruttering til yrker det er mangel på vil kunne redusere bruken av innleie og uverdige lønns- og arbeidsforhold i bemanningsbransjen.

Offentlige anbud gir pensjonsdumping

Unio krever at ansatte som utfører kjerneoppgaver i offentlig virksomhet sikres de samme lønns- og arbeidsvilkårene som det som følger av Hovedtariffavtalene i offentlig sektor, herunder de samme pensjonsbetingelsene.

Den store forskjellen i kostnader mellom en dårlig innskuddspensjon og offentlig tjenestepensjon utnyttes i dag av kommunepolitikere som har konkurranseutsetting som ideologi og som gjerne samarbeider med private aktører som ser profitt i skattefinansierte offentlig

velferdstjenester. Konkurransetsettingen bidrar til å bryte ned avtaleverket i offentlig sektor, den bidrar til å redusere organisasjonsgraden og den bidrar til å svekke den norske forhandlingsmodellen og trepartssamarbeidet. Problemet med tariff-shopping på arbeidsgiversiden for bl.a. å komme inn under billigere tariffavtaler er påpekt av Holden III-utvalget.

Reduser påslaget i normrenta for boliglån hos arbeidsgiver

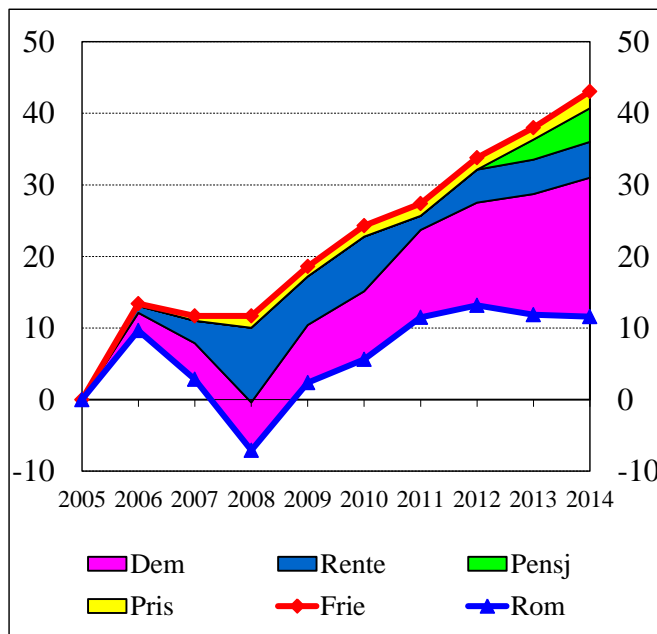
Unio krever at regjeringen reverserer økningen i normrenta som bl.a. gir en vesentlig forringelse av vilkårene for medlemmer av Statens Pensjonskasse. De som bruker den tariffestede låneordningen i Staten fullt ut vil i år kunne få en renteøkning på 12 750 kroner.

Kommuneøkonomien for 2015

Kommunesektorens frie midler som finansierer bl.a. utdannings- og helsetjenester hadde en reell nedgang i 2013 når vi justerer for økningen i antall eldre, økte pensjonsutgifter mv. På samme måte er det budsjettet med en reell nedgang i 2014 på 0,6 mrd. kroner (se under). Unio krever at kommunesektorens frie inntekter for 2015 økes med 2 mrd. kroner ut over hva som trengs for å dekke den demografiske utgiftsveksten, økte pensjonskostnader mv. Dette er nødvendig for å hindre innstramninger i tjenestetilbudet slik mange kommuner nå varsler.

Unio stiller seg positiv til flere av de utdanningspolitiske tiltakene som er presentert som regjeringens satsningsområder i 2014-budsjettet. Vi legger til grunn at disse tiltakene videreføres i 2015. Skal tiltakene ha god effekt må imidlertid sektorens økonomiske handlingsrom styrkes. Mange gode tiltak har blitt innført uten tilstrekkelig finansiering, noe som har tæret på kommuneøkonomien og økt sektorens gjeld.

Figur 7: Frie inntekter og økonomisk handlingsrom i kommunesektoren. Realvekst 2005-2014, mrd. 2013-kroner.

Anslag på kommunesektorens handlingsrom i 2014

Økning i frie inntekter	5,5 mrd
- demografisk utgiftsvekst	-2,8 mrd
- utelatt fra ny beregning	-0,3 mrd
- økte pensjonskostnader	-1,8 mrd
- ekstra vedl. av fylkesveier	-0,8 mrd
- heltidsbrannmenn, helsestasjons- og skolehelsetjeneste	-0,2 mrd
- ressurskrevende tjenester	-0,2 mrd
Økonomisk handlingsrom	-0,6 mrd

Kilde: Nasjonalbudsjettet, TBU, KS

Svak utvikling i frie inntekter

Figur 7 viser realveksten i de frie inntektene til kommunesektoren fra 2005 og frem til i dag. Figuren illustrerer at det økonomiske handlingsrommet til kommunesektoren er begrenset etter at kjente utgifter til pensjon, befolkningsvekst etc. er trukket fra. Dette betyr at kommuner og fylkeskommuner har små muligheter til å utvikle sitt tjenestetilbud utover det som er lovpålagt eller finansiert med øremerkede midler. En bedring i helse- og utdanningstilbudet krever økt vekst i de frie inntektene.

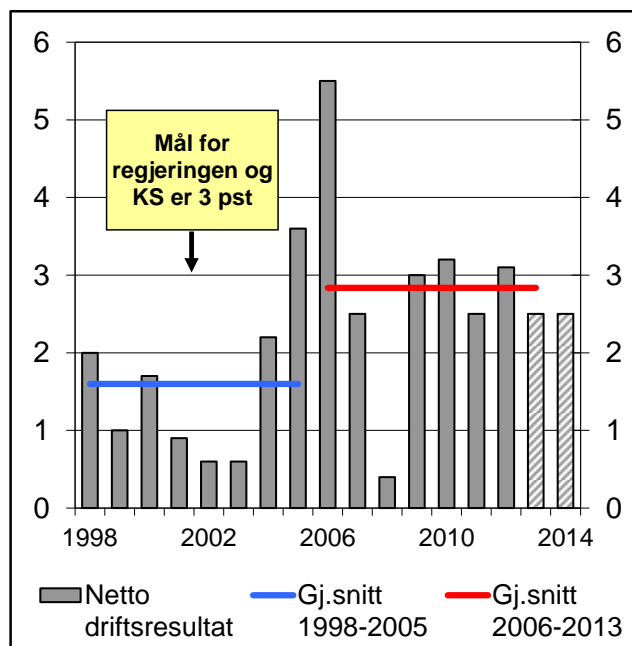
En konsekvens av trang økonomi i kommunesektoren er at kommunene lånefinansierer store deler av sine investeringer. Netto renteeksponert gjeld har økt til nær 30 prosent av inntektene. Det høye gjeldsnivået gjør kommunesektoren svært sårbar for renteøkninger, en ekstraavgift som også må belastes økningen i de frie inntektene.

Svakt netto driftsresultat og økt gjeldsgrad

Netto driftsresultat viser driftsoverskuddet etter at renter og avdrag er betalt og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner har til disposisjon til avsetninger og investeringer. En økonomi med netto driftsresultat på 3 prosent eller høyere betraktes som en "sunn" økonomi eller en økonomi i finansiell balanse.

Kommunesektoren har oppfylt målet om 3 prosent netto driftsresultat i 4 av de siste 15 årene (2005, 2006, 2010 og 2012). KS har anslått at netto driftsresultat for 2013 vil ligge mellom 2 og 3 pst, med et punktestimat på 2 ½ pst, for 2014 er anslått intervall noe bredere, 1 ½ -3 ½ pst og samme punktestimat som i 2013 (jamfør KS' rapport Kommunene og norsk økonomi 2/2013).

Figur 8: Netto driftsresultat i kommunesektoren. Prosent av driftsinntekter

Rentens betydning for kommunesektorens gjeld og pensjonsforpliktelser

Bruttogjeld fratrukket gjeld hvor staten dekker avdrag og renter og fratrukket bankinnskudd mv. utgjør kommunesektorens netto rentebærende gjeld. Denne anslås i 2014 til 126 mrd. kroner eller 28 pst av inntektene. Ett prosentpoeng økning i renta utgjør da nær 1,3 mrd. kroner i økte utgifter.

Kommunesektorens fonderte pensjonsmidler anslås til om lag 332 mrd. kroner i 2012. Økt rente på pensjonsfondenes rente- og obligasjonsplasseringer gir reduserte pensjonskostnader.

Unio er redd stram kommuneøkonomi og økt gjeld vil redusere kommunenes mulighet til å vedlikeholde realkapitalen og investere for en økende befolkning. Det er begrensede muligheter for at kvalitetsforbedringer i det kommunale tjenestetilbudet utelukkende kan tas ut gjennom økt effektivitet.

Forpliktende opptrappingsplan for lærerløftet

Selv om regjeringen prioriterer etter- og videreutdanning av lærere i statsbudsjettet for 2014, er det et stykke igjen til å nå de ambisiøse målene som er satt for et kompetanseløft i sektoren. De ekstra midlene som ble satt av til dekning av vikarutgifter bør videreføres og styrkes i budsjettet for 2015. Dette vil kunne bidra til at kommunene i større grad tar sin del av ansvaret ved å sørge for at lærere får delta på videreutdanning.

Unio mener videre at det i 2015-budsjettet må sette av midler til en forpliktende opptrappingsplan for etter- og videreutdanning rettet mot alle lærere. Barnehagelærere må inngå som en naturlig del av lærerløftet.

Kapasiteten i universitets- og høyskolesektoren for videreutdanning av lærere kan være til hinder for å nå målene i Kompetanseløftet. Den videre satsingen på å øke kapasiteten bør inngå som en sentral del av opptrappingsplanen for lærerløftet.

Barnehager

Kvaliteten i barnehagesektoren er under sterkt press. En av grunnene til dette er at finansieringen av ikke-kommunale barnehager skaper uheldige insentiver til innsparing på kommunenes barnehagebudsjetter. En annen grunn er svake kvalitetskrav i regelverket.

Flere barnehagelærere og likeverdige lønns- og arbeidsforhold

Det viktigste enkelttiltaket for å øke kvaliteten i barnehagesektoren er å rekruttere flere barnehagelærere til barnehagene. Dette tiltaket må være en integrert del av en helhetlig og tiltaksrettet kompetansestrategi. En nasjonal bemanningsnorm er en nødvendig forutsetning for kvaliteten i alle barnehagene. Det er derfor av sentral betydning at et vedtak om en slik norm ikke trekker ut i tid.

Unio er bekymret for at finansieringsordningen av de ikke-kommunale barnehagene gir uheldige kvalitets- og innsparingseffekter. At driftstilskuddet til de ikke-kommunale barnehagene er basert på kostnadene til de kommunale barnehagene, gir barnehageeier et betydelig insentiv til å kutte i barnehagebudsjettene bl.a. gjennom konkurranseutsetting av de kommunalt drevne barnehagene med de høyeste driftskostnadene.

Unio mener at endringer i forskrift om likeverdig økonomisk behandling av tilskudd til ikke-kommunale barnehager må sikre at det stilles kvalitetskrav til bruken av disse tilskuddene også når det gjelder reell likebehandling og likeverdige lønns- og arbeidsvilkår for alle ansatte i hele sektoren.

Grunnskole og videregående utdanning

Regjeringen har slått fast at læreren er skolens viktigste ressurs og varslet en omfattende satsing på lærerne og på lærerkompetanse. Dette bør innebære et langsiktig arbeid for å sikre tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere i skolen og for å sikre tid til forberedelser, faglig utvikling og tett oppfølging av elever.

Fortsatt forsøk med økt lærertetthet

Bedre og tettere oppfølging av den enkelte elev, både faglig og sosialt, krever god lærerdekning, og at disse er godt kvalifiserte. De siste årene har utviklingen dessverre gått feil vei. Både grunnskolen og videregående skole sliter med et høyt antall ukvalifiserte lærere.

Unio støtter forsøket med økt lærertetthet på ungdomstrinnet og er fornøyd med at ordningen blir videreført av regjeringen. Det er samtidig grunn til å presisere at behovet for flere lærere er like stort på mange barneskoler og videregående skoler. Dessuten er det viktig at lærerne får konsentrere seg om kjerneoppgavene.

Lærerkompetanse

Regjeringens satsing på lærerkompetanse må være langsiktig og systematisk og omfatte både grunnutdanning av lærere på masternivå, veiledning av nyutdannede og etter- og videreutdanning. Det bør settes av midler til utvikling av karriereveier over statsbudsjettet.

Yrkesfagene må styrkes

Regjeringen prioriterer fag- og yrkesopplæring i budsjettet for 2014. Denne satsingen bør styrkes. Unio er imidlertid skeptisk til om en generell økning av lærlingtilskuddene vil bidra til flere lære plasser. Vi mener at tiltakene bør være mer målrettet. Det bør settes av midler til et praksisbasert, toårig utdanningsløp mot fagbrev for elever som ikke får tilbud om lærlingplass. Mange av disse elevene krever tett oppfølging både av lærere og annet fagpersonell. Dessuten er det nødvendig å bedre utstyrssituasjonen i yrkesfagene spesielt. Tilsyn har avdekket at utdatert utstyr og helsefarlige opplæringsforhold er vanlig.

Voksnes læring

Voksnes mulighet til å gjennomføre både grunnskole og videregående opplæring er svært viktig, både av hensyn til den enkelte voksnes utvikling, men også av hensyn til norsk arbeidsliv og til integreringen av innvandrere. Det har blant annet PIAAC-undersøkelsen vist.

Regjeringen må bedre informasjonen og rådgivingen til voksne om deres rettigheter til grunnskole og videregående opplæring, og overgangene mellom undervisning i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere og undervisning etter opplæringsloven må styrkes. Det er også viktig at lærere i voksenopplæringen omfattes av en forpliktende etter- og videreutdanningsstrategi med vekt på de spesifikke faglige og pedagogiske utfordringer som finnes på feltet.

Helse- og omsorgstjenester

Rekruttering, bemanning og utdanning

Helsesektoren står overfor store arbeidskraftutfordringer. Hittil har mangelen på kompetanse og personell i stor grad blitt løst gjennom import av helsepersonell fra utlandet. Dette er ikke en bærekraftig politikk. For å rekruttere tilstrekkelig mange til sektoren fremover, må det skapes attraktive arbeidsplasser. Dette innebærer også å ta vare på den arbeidskraften som er der gjennom å tilby arbeidsvilkår som gjør det mulig å jobbe heltid frem til pensjonsalder. Sentrale virkemidler for å oppnå dette er bedre bemanning, hele og faste stillinger og gode lønns- og arbeidsbetingelser.

Kommunale helse- og omsorgstjenester

Det er bred politisk enighet om behovet for å bygge opp gode helse- og omsorgstjenester i kommunene for å møte en fremtidig vekst i etterspørselen. Kommunene må derfor sikres et økonomisk handlingsrom som muliggjør en ønsket styrking og oppbygging av nye tilbud i kommunene innenfor forebyggende helsetjenester, tverrsektorielt folkehelsearbeid, helse og omsorg og rehabilitering. Overføringene til kommunene har imidlertid ikke gjort det mulig å realisere disse politiske ambisjonene godt nok. Unio mener derfor at de økonomiske rammene for kommunene må økes slik at det kan investeres nok i infrastruktur og personell.

Selv om samhandlingsreformens intensjoner er at alle skal ha lik tilgang til helsetjenester, uavhengig av bosted, vil den enkelte kommunes styringsrett innebære at tjenestene både er organisert ulikt og ha ulikt volum pr. innbygger. Unio erfarer at enkelte kommuner har større fokus på etableringen av tilbud enn på kvaliteten på tilbudene. Unio mener derfor det må stilles kompetansekrav til helsetjenester i kommunene for å hindre at tjenester blir av ulik kvalitet. Dette kan gjøres i form av regulering av kompetansekrav gjennom forskrift hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester.

Det er flere forhold som må virke sammen for å sikre at behandling gis på lavest mulig nivå i helsetjenesten. Det må være tilstrekkelig kapasitet, og behandling må gis av personell med riktig kompetanse. Finansieringsordninger både i kommunehelsetjenesten og i spesialisthelsetjenesten må stimulere til riktig behandling på riktig nivå av riktig helsepersonellgrupper. Videre må det sikres best mulig oppgavedeling mellom helsepersonell i kommunehelsetjenesten slik at helsepersonellens kompetanse benyttes på best mulig måte. Unio mener det er behov for en vesentlig styrking av helsetjenesten i kommunene og det må stilles tydelige krav til kommunene om dette.

Behandling/rehabilitering

Når en større og mer avansert del av pasientbehandlingen flyttes over i kommunene, tilsier det at andelen høyskoleutdannede må økes, og at flere må ha spesialistkompetanse. Unio mener det er behov for et kompetanseløft i kommunene gjennom en egen kompetanseplan for sykepleiere med tilhørende finansiering for å sikre at flere kan spesialisere seg. Unio mener også at det må etableres offentlig spesialistgodkjenning for fysioterapeuter, ergoterapeuter, radiografer, stråleterapeuter og sykepleiere.

Når mer behandling og rehabilitering overføres fra spesialisthelsetjenesten til kommunehelsetjenesten, må finansieringsordninger og faglige retningslinjer bygge opp under dette. Ordningen med kommunalt finansieringsansvar for utskrivningsklare i spesialisthelsetjenesten har bidratt til at en større grad av etterbehandling og rehabilitering skjer i kommunene. Det har over lang tid vært politisk enighet om behovet for å styrke rehabiliteringsfeltet. Uten klare føringer har ikke Unio tro på at det vil bli kommunenes nye satsingsområde. Det er viktig at et arbeid som skal utvikle rehabilitering i kommunene, tar inn over seg at rehabilitering må være et integrert element i pasientforløp på begge nivåer, dersom man skal lykkes med effektiv hjelp og mobilisering etter sykdom. Det er derfor viktig at det legges opp til en styrking av rehabiliteringsfunksjonen i de eksisterende tjenestene, slik at gevinsten blir bedre og mer effektive tjenester til de som har reelle behov og ikke mer fragmenterte kommunale tilbud enn i dag. Unio krever etablering av en opptrappingsplan for rehabilitering og tiltak for å hindre nedbygging i spesialisthelsetjenesten før andre tilbud er på plass i kommunehelsetjenesten.

Tidlig intervensjon og forebyggende helsetjenester

Det er en utfordring for kommunene å avsette tilstrekkelig med midler til det helsefremmende og forebyggende arbeidet. Dersom vi skal lykkes med å realisere målene i Samhandlingsreformen, må det sikres en finansiering som gjør det mulig for kommunene å prioritere dette. Unio etterlyser en større satsing på frisklivssentralene. Det mangler fortsatt en robust forankring og forståelse av hva tilbudet kan og bør inneholde, samt tilførsel av nødvendige ressurser. Tilbudene ved frisklivssentralene bør bygges opp både i omfang og bredde, og aktivt benyttes i arbeidet for å redusere sosial ulikhet i helse. Det foreligger gode virkemidler gjennom lovverk og økonomisk støtte. Det er viktig at tilskuddsordningene videreføres i 2015 for å sikre etablering av tiltak som frisklivssentraler og hverdagsrehabilitering.

Helsestasjon og skolehelsetjeneste

I 2014 er det bevilget 180 mill. kroner mer til helsestasjon og skolehelsetjenesten. Unio mener det er riktig og i tråd med samhandlingsreformen og samfunnsutfordringene med en målrettet satsning på tjenesten. Bevilgningen bør økes i 2015 for å sikre en opptrapping i tråd med Helsedirektoratets anbefalinger om 1550 flere ansatte i tjenesten. Unio er bekymret for at det ikke er etablert et system for å sikre at satsingen bidrar til en reell styrking da midlene i 2014 er bevilget i form av frie inntekter til kommunene. Det er for eksempel en nedgang på 3,5 pst årsverk fysioterapeuter i tjenesten. Det må derfor etableres tilstrekkelige kontrollmekanismer for å hindre at kommunene trekker ut ressurser i bunnen. Midlene bør også øremerkes formålet.

Omsorgstjenesten

Det eksisterer i dag et betydelig kompetansegap mellom helse- og omsorgstjenestene i kommunene og spesialisthelsetjenesten. Gjennom Omsorgsplan 2015 er det arbeidet aktivt for å øke andelen faglærte og høyskoleutdannede i helse- og omsorgstjenestene. I følge Helse- og omsorgsdepartementet hadde 70,1 pst av personellet i helse- og omsorgssektoren en helse- og sosialfaglig utdanning ved utgangen av 2012, mot 66,4 pst i 2005 (Prop. 1 S (2013-14)). I følge Helsedirektoratet (Nøkkeltall for helsesektoren 2011, IS-1954) var andelen faglærte 72,1 i 2009 og 72,5 i 2010. Samme rapport viser også en betydelig variasjon mellom fylkene i andelen faglærte. Ved utgangen av 2010 var kun 31,1 pst av årsverkene i de kommunale

helse- og omsorgstjenestene utført av personer med relevant universitets- og høyskoleutdanning.

Undersøkelser utført for KS har vist at det lønner seg for kommunene å ansette ergoterapeuter, fysioterapeuter og sykepleiere i omsorgssektoren, uten at dette vises i særlig grad på sammensetningen av årsverk. Unio mener bemanningen i hjemmetjenesten og sykehjem må styrkes. Unio mener alle nyansatte i de kommunale pleie- og omsorgstjenestene må ha helsefaglig utdanning, 2/3 av disse bør minimum ha 3-årig høyskoleutdanning og de skal representere en faglig bredde.

Unio ser at en samlet Helse- og omsorgskomite mener det er stort behov for nytenking i omsorgssektoren for å sikre en bærekraftig, aktiv og verdig omsorgstjeneste. Dette handler ikke bare om bruk av ny teknologi og flere sykehjemsplasser, det handler om bruk av personell som er utdannet til å iverksette forebyggende tiltak samt relevant og riktig trening og aktivitet. En aktiv eldreomsorg krever annen kompetanse enn den det har vært satset på gjennom Kompetanseløftet. Det er bekymringsfullt at det er en dårlig dekning av fysioterapeuter og ergoterapeuter i omsorgstjenesten når det er et stort behov for å tenke nytt i sektoren. I enkelte kommuner får sykehjemsbeboere så lite som 6 minutter fysioterapi i uka. Unio mener bevilgningen til hverdagsrehabilitering på 22,3 millioner kroner i 2014 må videreføres i 2015.

Spesialisthelsetjenesten

Økt spesialisering og kortere liggetider i spesialisthelsetjenesten innebærer et økt behov for spesialisering. Det er stor mangel på spesialsykepleiere på flere områder, og særlig innenfor operasjon, anestesi- og intensiv. Dette fører til unødig lang ventetid til operasjon for mange pasienter.

Regjeringens ambisjoner om økt aktivitet og reduserte ventetider og køer i spesialisthelsetjenesten lar seg ikke realisere uten tilgang på nok personell. Unio mener at utdanningsstillinger for sykepleiere i spesialisering er et nødvendig virkemiddel for å øke rekrutteringen. En nasjonal helse- og sykehusplan må ta kompetansebehovene på alvor og inkludere en beskrivelse av behovet for spesialister i helsefagene utover medisin og foreslå tiltak.

Helse - og omsorgsdepartementet har påbegynt et arbeid der en vurderer oppgavedeling som et egnet tiltak innenfor ulike fagområder i spesialisthelsetjenesten. Dette arbeidet må videreføres, og det må utarbeides konkrete planer for kompetanseheving i tilknytning til oppgavedeling mellom profesjoner. Det må sikres at finansieringsordningen bygger opp om hensiktsmessig oppgavedeling. Slik ISF-ordningen nå er innrettet bidrar denne ikke til det. Unio mener det bør innføres ISF-refusjon for fysioterapeuter i spesialisthelsetjenesten fra 2015. Unio mener ergoterapeutenes aktivitet bør registreres fra 2015 med tanke på fremtidig ISF-refusjon. ISF-refusjon må på sikt være basert på oppgaven som gjøres, uavhengig av profesjon som utfører oppgaven.

IKT og E-helse

Effektiv og sikker informasjonsutveksling er helt avgjørende for pasientsikkerheten. For å gi optimal effektiv helsehjelp av høy kvalitet må alle ansatte ha tilstrekkelig kompetanse om eHelse. Tilstrekkelig kompetanse hos helsepersonell innebærer kunnskap om grunnleggende

IKT, EPJ og myndighetskrav som regulerer både dokumentasjon og forvaltning av helseopplysninger.

Det er klare forventninger til økt satsing ved investeringer og implementering av IKT innen helsesektoren. Det må satses på å videreutvikle planene med etablering av diagnosesentra, og innenfor bildediagnostikken spesielt må en få på plass finansieringsmodeller idet mobile røntgentjenester leveres fra spesialisthelsetjenesten til den kommunale helsetjenesten.

I tilknytning til utarbeidelse av en egen tiltaksplan til kreftstrategien, må økte bevilgninger finnes igjen i budsjettet både til nyinvesteringer i utstyr og til drift. Det må satses på kompetanseutvikling, i den sammenheng også en vurdering av behovet for stråleterapeuter. Stråleterapeutkompetansen må også vurderes i tilknytning til utbyggingen av de planlagte partikkelterapisentrene.

I følge helseministeren har de regionale helseforetakene fått i oppdrag å identifisere flaskehalsar ved kreftdiagnostikk og behandling. Unio er fornøyd med at et slikt arbeid iverksettes og har forventninger til at det i 2015 finnes midler til konkrete tiltak for å få bukt med definerte flaskehalsar. Et godt egnet tiltak er oppgavedeling mellom profesjoner.

Høyere utdanning og forskning

Kvalitet og kapasitet i høyere utdanning

Unio mener det er behov for å øke både utdanningskapasiteten og kvaliteten innen høyere utdanning. Nye tall fra SSB viser for eksempel at det vil være økende behov for både lærere og helsepersonell med høyere utdanning i årene framover. Skal alle studentene sikres tilgang til god, forskningsbasert utdanning er det nødvendig å prioritere ressurser til stillinger, infrastruktur og bygg som setter sektoren i stand til å kunne ta i mot den forventede studentveksten. Unio mener det er behov for en plan for hvordan den kommende studenttilstrømmingen skal håndteres.

Unio mener det er behov for en økning i grunnbevilgningene på minimum 250 millioner kroner. En slik økning kan bl.a. bidra til å sikre forskerne mer tid til forskning og sikre kvalitet i høyere utdanning.

Det er nødvendig å skape bedre balanse mellom finansieringen og den faktiske studentmengden i systemet. De fleste universitetene og høyskolene produserer flere studiepoeng enn studentmåltallet som de får finansiering til. Studiepoengproduksjonen ut over måltallet er finansiert gjennom den resultatbaserte komponenten som er beregnet til å utgjøre 40 pst av de samlede kostnadene. I overkant av 25 pst av studiepoengsenhetene ved statlige universiteter og høyskoler er produsert med 40 pst finansiering. Det er derfor nødvendig å dempe insentivvirkningen i utdanningskomponenten i finansieringssystemet. Den resultatbaserte undervisningskomponenten bør endres slik at institusjonene mottar 80 pst ved studentopptak og 20 pst ved uteksaminering, mot dagens 60-40.

Forskning

Norge er det eneste landet i Norden som ikke har nådd EUs mål om at minst tre prosent av BNP skal gå til forskning og utviklingsarbeid. I Sundvollen-erklæringen varslet regjeringen en styrking av forskningsinnsatsen for å nå målet om at forskning skal utgjøre 3 pst av BNP innen 2030, og en offentlig støtte til økningen i den næringsrettede forskningen. Dette må nå følges opp med en forpliktende opptrappingsplan og økte forskningsbevilgninger.

Det er behov for å øke ressursene som går til langsiktig grunnleggende forskning og til grunnforskning. Dette gjøres best ved å øke grunnbevilgningene til forskningsinstitusjonene og ved å styrke Forskningsrådets program FRIPRO.

Unio mener instituttsektoren må få styrket sine rammevilkår. Basisbevilgningene til de samfunnsvitenskapelige og teknisk-industrielle forskningsinstituttene er jevnt over lavere i Norge enn i andre sammenlignbare land. Dette kombinert med økte rapporteringskrav, lavere terskler for anbudsutsetting og store egenandeler for EU-prosjekter, gjør instituttene sårbare og i mindre grad i stand til å utvikle mer innovasjonsrettet virksomhet og samarbeid med næringslivet. Unio mener grunnfinansiering av forskningsinstituttene bør økes i budsjettet for 2015.

Midlertidighet

Det er viktig at universitets- og høyskolesektoren har arbeidsvilkår som virker rekrutterende. Nær 20 prosent av de ordinære vitenskapelige ansatte i UH-sektoren er midlertidig tilsatt. Omfanget av midlertidig tilsetting ved universitetene og høyskolene er alvorlig for den enkelte ansatte og et problem for fagmiljøenes mulighet for langsiktig planlegging. Nylig kom Riksrevisjonen med kritikk av Kunnskapsdepartementet for manglende overordnede tiltak for å redusere bruken av midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren. Unio har lenge etterlyst og foreslått tiltak for å redusere andelen midlertidig tilsatte.

Studiefinansiering

En god studiefinansiering er en viktig forutsetning for å sikre bedre sosial mobilitet, god studieprogresjon og minst mulig frafall i høyere utdanning. Norge er tjent med at studenter fullfører på normert tid og kommer ut i jobb for å bidra med sin kompetanse i samfunnet. Unio har derfor lenge ment at studiestøtten bør økes til minimum 1,5 G og utvides til 11 måneder. En slik utvidelse kan bli et viktig bidrag til økt gjennomstrømming og utdanningskvalitet. Det er svært beklagelig at Solberg-regjeringen i sitt budsjettforslag for 2014 reverserte den forrige regjeringens utvidelse av studiestøtten til 11 måneder.

Politiet

Budsjettet for 2015 blir første test på om regjeringen følger opp flere av de gode forslagene på sikkerhets- og politiområdet som ligger i Regjeringsplattformen. En gjennomgang av plattformen viser at det er flere elementer som er sammenfallende med Unios ønsker for fremtidens politi.

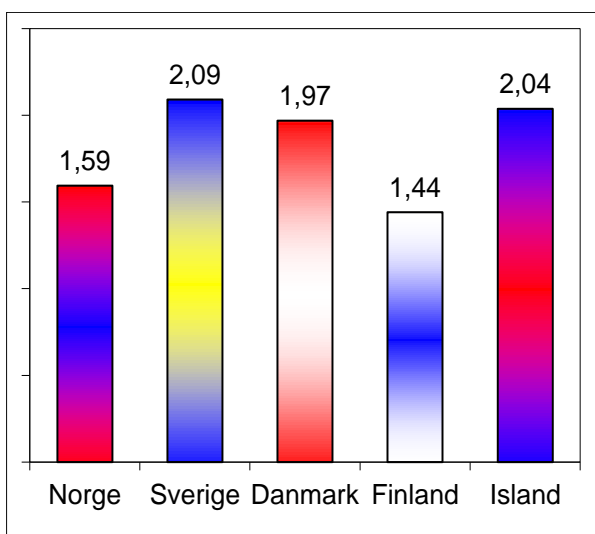
Regjeringsplattformen sier blant annet at et aktivt forebyggende arbeider er uvurderlig i kampen mot kriminalitet. Videre understreker regjeringen at den lokale politiberedskapen må styrkes, også for å gi en forebyggende effekt gjennom økt tilstedeværelse og oppdagelsesrisiko. Innbyggernes trygghet og rettsfølelse må tas på alvor ved å beholde et synlig og tilgjengelig nærpoliti som også evner å etterforske og å påtale anmeldte saker. Politiet må være lokalt forankret og ha god hverdagsberedskap og politiet skal være en attraktiv arbeidsplass som evner å rekruttere og beholde godt kvalifisert arbeidskraft.

Politiet må være tilgjengelig og kommunisere godt med sine omgivelser. Kommunikasjon med innbyggerne er en sentral forutsetning for god beredskap, og er avgjørende for å kunne forebygge og håndtere hendelser som skjer i lokalsamfunnene.

Økt grunnbemanning

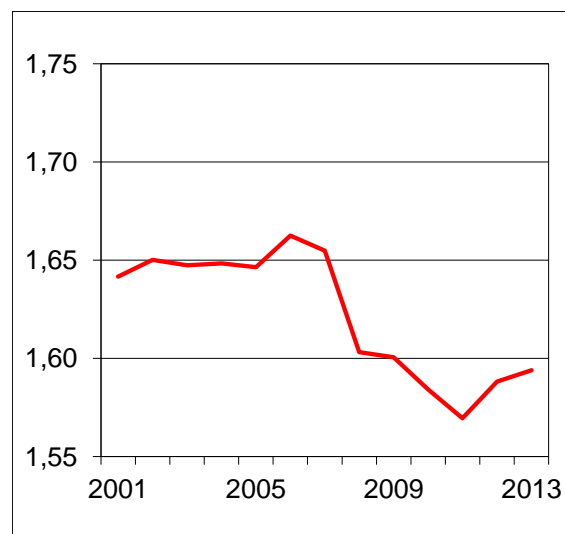
Grunnbemanningen i politiet må styrkes slik at det er mulig å utføre politiets oppgaver og ivareta en tilstrekkelig beredskap. Nyutdannede som har bestått eksamen fra Politihøgskolen må sikres jobb i politiet. Videre må politidistrikt og særorgan ha økonomisk handlingsrom til å ansette i ledige stillinger. Det er flere politifolk fra tidligere årskull som ikke har fått jobb. Det må foretas en vurdering av om målet om 2 politifolk pr. 1000 innbygger i 2020 er tilstrekkelig for å ivareta dagens krav til beredskap. Økt grunnbemanning kan sikre publikum over hele landet god og effektiv politiberedskap.

Figur 9: Polititjenestemenn per 1000 innbyggere i Norden, januar 2013

Kilde: POD

Figur 10: Polititjenestemenn per 1000 innbyggere i Norge 2001-2013

Kilde: POD

Eget investeringsbudsjett

Det må etableres et eget investeringsbudsjett for IKT-opprusting, utstyr og kjøretøy. Det er viktig å sørge for at politiet har tilgang til nødvendig teknologi og IKT-systemer som bidrar til effektiv bekjempelse av kriminalitet og styrket beredskap. Et investeringsbudsjett vil kunne gi distriktene økt handlingsrom til å forebygge og bekjempe kriminalitet mer effektivt.

Nye lokaler for Politihøgskolen

Utdanningen ved Politihøgskolen (PHS) må styrkes slik at den til en hver tid kan møte de krav og forventninger som stilles til politiets virksomhet. PHS må gi nødvendig videre- og etterutdanning til alle faggrupper og nivåer i politiet. Dagens kapasitet på PHS er sprengt. Derfor er det viktig at arbeidet med å skaffe PHS nye lokaler i Oslo-området igangsettes snarest.

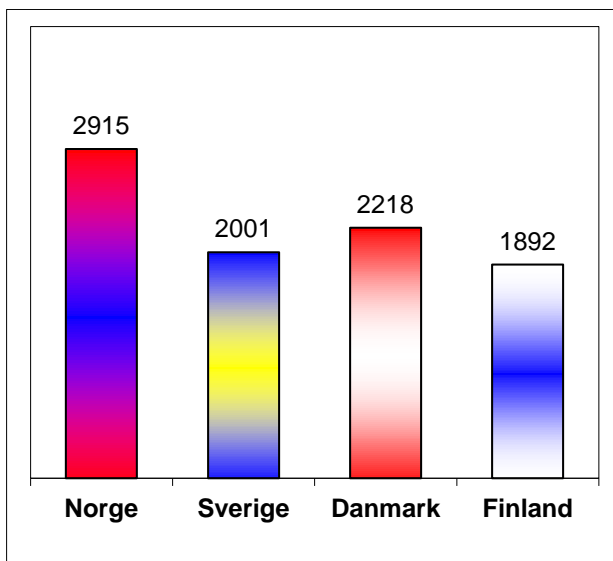
Gode omstillingsprosesser

Arbeidsgiver må sørge for at det utvikles gode utviklings- og karrieremuligheter som er tilpasset nye målsettinger og ny struktur. Det må være et tilstrekkelig handlingsrom til at ansatte opplever gode og utviklende omstillingsprosesser som følger av den videre utviklingen av politiet. For å hindre usikkerhet og motivere til endring må politiet ha en personalpolitikk som skaper trygghet, et forsvarlig arbeidsmiljø og sikrer involvering.

Den norske kirke

Unio frykter at grunnbevilgningen til Den norske Kirke er så lav at nedskjæringer i antall stillinger vil fortsette, og at personalpolitiske tiltak ikke lar seg realisere. Forutsetningen for å kunne snakke om en landsdekkende folkekirke er tilstrekkelig antall prester for å betjene alle

Figur 11: Antall kirkemedlemmer per prest i de nordiske land, 2012

medlemmene på en god måte. En sterk tilflytning til byene har gjort dette vanskelig. Det er derfor et særlig behov for økning av presteressurser i bynære strøk. Unio foreslår en økning av bevilgningen til presteskabet på 30 mill. kroner for 2015 for å bedre prestedekningen og rette opp vanskelige arbeidsforhold.

Den norske Kirke står foran store omstillinger. I den forbindelse er det særdeles viktig at prestatjenesten fungerer godt. Dagens bevilgningsnivå medfører en gradvis nedbygging av prestatjenesten noe som på sikt vil svekke folkekirken som et landsdekkende tilbud. Norge har den dårligste prestedekningen i hele Norden og langt færre diakoner og kateketer enn f.eks. Sverige og Finland. Bevilgningen på 10 diakonstillinger i 2014 må følges opp med flere stillinger i årene som kommer. Videre tilsier alderssammensetningen på det norske presteskabet at det i årene fremover vil være store utfordringer med rekrutteringen.

Vennlig hilsen

Unio

Anders Folkestad
Leder

Erik Orskaug
Sjeføkonom

Kopi:

Statsministeren
Statsrådene
Parlamentariske ledere for regjeringspartiene
Regjeringspartienes grupper på Stortinget

Unio har over 320.000 medlemmer : lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer og maskinister

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

ergoterapeutene

 **AKADEMIKER
FORBUNDET**

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

Skatterevisorenes
Forening